

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ

УДК 346

Юдін В. Ю.,

yudin@meta.ua, ORCID ID: 0000-0001-5733-8975,

Researcher ID AAL -6929-2021,

аспірант IV курсу за спеціальністю «Право»,

Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України, м. Київ

ЦИФРОВА ПЛАТФОРМА ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ І ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЇЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Анотація. У XXI столітті інформаційно-комунікаційні технології стануть провідним фактором, який суттєво вплине на розвиток суспільства. Багато країн вже усвідомили переваги свого розвитку та розповсюдження. Сьогодні в Україні існує відчутна потреба в нормалізації нових відносин, що виникають у зв'язку зі стрімким розвитком комп'ютерних технологій.

Одним із пріоритетних напрямів побудови та подальшого розвитку інформаційного суспільства в нашій країні є створення нормативної бази, яка регулює інформаційні відносини на законодавчому рівні.

Законодавчі відносини, пов'язані з інформацією та інформаційно-комунікаційними технологіями, визначені як пріоритетні. Так, Угода між Україною та ЄС про науково-технічне співробітництво (4 липня 2002 р.) визначає технології інформатизації суспільства серед одинадцяти напрямків співпраці. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» серед семи і п'ятих пріоритетів визначає нові комп'ютерні засоби та технології для інформатизації суспільства.

За останнє десятиліття Україна прийняла низку законів та нормативних актів, які складають основу правового регулювання у сфері інформаційних відносин, зокрема електронного документообігу.

Правова база побудована на принципах відкритості та свободи інформації, гарантованої інформаційної безпеки особистості, суспільства, держави відповідно до Конституції України. Законодавство регулює суперечності між потребами особистості, суспільства та держави у розширенні вільного обміну інформацією та певними обмеженнями щодо її розповсюдження.

Розвиток зв'язків з громадськістю став загалом вимогою до розробки, вдосконалення та оновлення нормативної бази України, створення спеціальних правових норм та норм, що регулюють сферу інформаційних відносин.

Вирішення проблем реформування економіки України та інтеграції національного ринку у світову економічну систему вимагає впровадження сучасних інформаційних систем та технологій у діяльність вітчизняних компаній. Стан та розвиток електронної комерції значною мірою визначають темпи підходу країни до побудови інформаційного суспільства, створюють основу для прискорення інтеграції її економіки у світ. Тому проблема розвитку електронної комерції та її впровадження за допомогою цифрових платформ в Україні є безперечно актуальною.

У зв'язку із цим була проаналізована чинна нормативна база, що регулює діяльність компаній електронної комерції, які використовують цифрові платформи та їх облік для визначення сфер подальшого вдосконалення. У ході дослідження були використані методи систематизації та узагальнення під час розгляду низки нормативно-правових актів, що регулюють діяльність підприємств електронної комерції, що працюють на цифрових платформах в Україні.

Крім того, у статті проаналізовано такі структури, як цифрові платформи, та розкрито економічну суть такого явища, як цифрові платформи, та основні підходи до правового регулювання їх використання комерційним законодавством. На сьогодні цифрові платформи є найбільш актуальним і важливим напрямком розвитку цифрової економіки та її найбільш очевидним проявом. Цифрові платформи – це механізм, за допомогою якого здійснюється перехід до цифрової форми більшості сфер економічної та соціальної діяльності.

Ключові слова: цифрові платформи, електронні платформи, електронна комерція, електронна освіта, цифрова економіка.

Yudin V. Yu.,

yudin@meta.ua, ORCID ID: 0000-0001-5733-8975,

Researcher ID AAL -6929-2021,

Postgraduate Student of the 4th year of study in the specialty “Law”,

V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

DIGITAL PLATFORM AS ONE OF THE DIRECTIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION OF THE ECONOMY AND SOME ASPECTS OF ITS LEGAL REGULATION

Abstract. In the XXI century, information and communication technologies will become a leading factor that will significantly affect the development of society. Many countries have already realized the benefits of their development and dissemination. Today in Ukraine there is a tangible need to normalize the new relations that arise in connection with the rapid development of computer technology.

One of the priority areas of construction and further development of the information society in our country is the creation of a regulatory framework that regulates information relations at the legislative level.

Legislative relations related to information and information and communication technologies have been identified as a priority. Thus, the Agreement between Ukraine and the EU on scientific and technological cooperation (July 4, 2002) defines the technologies of informatization of society among the eleven areas of cooperation. The Law of Ukraine On Priority Areas of Development of Science and Technology identifies new computer tools and technologies for informatization of society among the seven and fifth priorities.

Over the last decade, Ukraine has adopted a number of laws and regulations that form the basis of legal regulation in the field of information relations, including electronic document management.

The legal framework is built on the principles of information openness and freedom, guaranteed information security of the individual, society, state in accordance with the Constitution of Ukraine. The legislation regulates the contradictions between the needs of the individual, society and the state in expanding the free exchange of information and certain restrictions on its dissemination.

The development of public relations has become a requirement in general for the development, improvement and updating of the regulatory framework of Ukraine, the creation of special legal norms and rules governing the field of information relations.

Solving the problems of reforming the economy of Ukraine and integrating the national market into the world economic system requires the introduction of modern information systems and technologies in the activities of domestic companies. The state and development of e-commerce largely determine the pace of the country's approach to building an information society, creates a basis for accelerating the integration of its economy into the world. Therefore, the problem of e-commerce development and its implementation with the help of digital platforms in Ukraine is definitely relevant.

In this regard, the current regulatory framework governing the activities of e-commerce companies that use digital platforms and their accounting to determine areas for further improvement was analyzed. In the course of the research, the methods of systematization and generalization were used during the consideration of a number of normative-legal acts, regulating the activity of e-commerce enterprises working on digital platforms in Ukraine.

In addition, the article analyzes the structures such as digital platforms and reveals the economic essence of such a phenomenon as digital platforms and the main approaches to the legal regulation of their use by commercial law. Today, digital platforms are the most relevant and important direction in the development of the digital economy and its most obvious manifestation. Digital platforms are a mechanism by which the transition to digital form of most areas of economic and social activity.

Key words: digital platforms, electronic platforms, e-commerce, e-education, digital economy.

JEL: O30, O31, K39

DOI: <https://doi.org/10.36477/2616-7611-2021-09-02>

Постановка проблеми. Завдяки науково-технічному прогресу відбувається процес цифровізації, який включає в себе зберігання даних у цифровому форматі, на відміну від економіки минулих років, коли інформація була аналоговою (фізичною), а взаємовідносини учасників ринку були можливі тільки через їх фактичній комуні-

кації. У сучасних реаліях за допомогою цифрових пристроїв відбувається вільне переміщення інформації в необмеженій кількості та в найкоротші терміни між людьми в різних частинах світу.

На відміну від звичайної, аналогової економіки, яка представлена господарською діяльністю товариства і сукупністю відносин у системі

виробництва, розподілу, обміну та споживання, цифрова економіка включає в себе область електронних товарів і послуг із використанням цифрових технологій [1].

Цифрова економіка, отримуючи популярність у всьому цивілізованому світі, водночас пропонує, а часто – диктує нові правила для ведення бізнесу суб'єктам господарювання. У нашій країні на початку 2018 року Кабінетом Міністрів України була схвалена «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки». Вона передбачає здійснення заходів щодо впровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, усвідомлення наявних викликів та оволодіння інструментами розвитку цифрових інфраструктур, визначає критичні сфери та проекти цифровізації, а також – стимулювання внутрішнього ринку виробництва, використання та споживання цифрових технологій [2].

Крім того, розширення частки цифрової економіки та прискорення зростання ВВП за рахунок цифровізації входить до кола пріоритетних проблем глобального масштабу і активно вивчається не тільки провідними вченими – економістами в Україні та світі, а також і урядами економічно розвинених країн, поважними міжнародними організаціями, транснаціональними корпораціями серед яких: Світовий банк (World Bank) [3], Всесвітній економічний форум (World Economic Forum) [4], Глобальний Інститут МакКінзі (McKinsey Global Institute) [5], Бостонська консалтингова група (The Boston Consulting Group), AT&T, Cisco, PwC, and SAP [6] тощо. Згідно з аналізом Бостонської консалтингової групи «цифровізація є ключовим драйвером зростання ВВП» [6]. Але цифровізація, на жаль, поки що в значній мірі омиває Україну, що унеможливує всеохоплююче отримання додаткових «цифрових» дивідендів для населення, бізнесу та влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку цифрових платформ займалися багато науковців, кожен із яких по-різному досліджував цю проблему. Специфіка цифрових платформ розглядається сучасними науковцями-теоретиками та фахівцями практиками світового рівня, серед яких Джеффри Паркер, Маршалл ван Альстін, Санджит Чаударі («Революція платформ») та ін. Крім того, огляд досліджень з цифровізації економіки України у науці господарського права показав, що вони представлені циклом статей О. М. Вінник. Для дослідження,

проведеного у даній статті, є важливим обґрунтування вченою своєї пропозиції про потребу відповідного правового регулювання суб'єктного складу відносин сфери цифрової економіки (представників е-бізнесу та їх саморегулювальних організацій, споживачів, уповноважених органів); їхніх прав та обов'язків у сфері цифрової економіки, механізму захисту прав та законних інтересів, відповідальності за порушення у цій сфері та наслідків зловживання правами, особливостей розгляду конфліктів/спорів [7, с. 165–166]. Наведена пропозиція та її обґрунтування викладено у статті О.М. Вінник «Регулювання відносин у сфері цифрової економіки: проблеми термінології». Окремі питання правової проблематики щодо перспектив розвитку на платформі, цифрової економіки та комерції, в тому числі торгівлі було розв'язано М. Кузьміною [8], Ю. Асадчевим [9], С. Глібком [10] та іншими.

У роботах представників економічної та інших галузей науки акцентується увага на різних аспектах цифровізації економіки, які представляють інтерес для науки господарського права. Це – монографія представників академічної науки В.І. Ляшенка та О.С. Вишневецького, в якій опрацьовано тенденції розвитку цифрової економіки у світі і в Україні. У контексті вивчення сучасних процесів цифрової трансформації економіки питання потенційних можливостей розвитку цифрової економіки в Україні досліджено також С.М. Веретюком та В.В. Пілінським у статті «Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні» [11], В. В. Апальковою у статті «Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи для України» [12] та іншими.

Мета статті – розкриття економічної сутності такого явища, як цифрові платформи та деякі аспекти їх правового регулювання.

По-перше, ключовою особливістю сучасних майнових відносин є широке використання цифрових технологій.

По-друге, українське законодавство поки не повною мірою відповідає завданням ефективного використання можливостей цифрових технологій, в той час як для вітчизняного права ця сфера правового регулювання буде визначати перспективи подальшого розвитку.

По-третє, в умовах розвитку інформаційних технологій за чинним законодавством України та формулювання на її основі теоретичних положень і практичних пропозицій щодо вдосконалення законодавства і правозастосовчої практики.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку нашої держави цифровізація стала реальним складником усіх процесів суспільного життя. Перехід до впровадження цифрових технологій і модифікація глобалізаційних тенденцій ставлять перед усіма країнами світу завдання адекватного реагування на ці нові реалії. Щодня збільшується кількість користувачів новітніми цифровими досягненнями. Інформаційно-цифрові технології стають потужним рушієм усіх сфер: виробництва, торгівлі, логістики, медицини, освіти та ін. Передові компанії світу вбачають у впровадженні цифрових технологій один із головних чинників інноваційного розвитку та зміцнення конкурентних переваг.

Цифровізація є нововведенням, що являє собою соціально-економічну, організаційну, технологічну, технічну зміну, що вноситься до процесу виробництва з метою більш повного задоволення наявних потреб.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що цифровізація є реальним складником усіх процесів поліпшення суспільного життя. Оскільки впровадження цифрових технологій і модифікація глобалізаційних тенденцій ставлять перед усіма країнами світу завдання адекватного реагування на ці нові реалії. Цифрові технології наповнили іншим змістом усі форми міжнародних відносин. Запровадження цифрових технологій може докорінно змінити характер міжнародної діяльності компаній, міжнародної інвестиційної політики, без якої неможливо побудувати мережу інфраструктури, яка стимулює розвиток бізнесу, що працює із цифровими технологіями, та підтримувати процес трансформації нової економіки загалом.

Україна належить до числа країн, у яких на законодавчому рівні розвиток цифрової економіки визначено одним із пріоритетних напрямів державної політики, як окреслено у проекті закону «Про цифровий порядок денний України». Зазначається, що питання «цифровізації» окремих галузей економіки, сфер суспільного життя має вирішуватися шляхом прийняття галузевих нормативно правових актів. Цей процес не буде разовим, він буде постійним, необмеженим у часі, оскільки технології та суспільні процеси постійно розвиваються.

Поняття цифрової економіки складне й багатогранне. У науковому середовищі нині немає консенсусу стосовно того, що слід розуміти під цим явищем. У сучасній літературі є багато визначень цифрової економіки з урахуванням стрім-

кого процесу її становлення. Уперше термін був запропонований ще в 1995 р. Д. Тапскоттом [13]. Оксфордський словник називає цифровою економіку, яка здебільшого функціонує із застосуванням цифрових технологій, особливо електронних транзакцій, здійснюваних із використанням інтернету [14]. Але дотепер немає єдності щодо цифрової термінології.

Цифрова економіка ставить безліч питань, які складно піддаються опису в рамках усталених термінів і підходів.

У зв'язку із чим виникає потреба в поясненні феномена «платформізації», в тому числі пояснення: нових бізнес-моделей, транскордонних процесів, мережевих ефектів, моделей спільного споживання, потенціалу фінансових технологій, скорочення циклів інвестування, перетворення торгових, виробничих і логістичних ланцюжків, життєвого циклу цифрових активів.

Кожна галузь сьогодні потребує розуміння того, який вплив зможуть надати нові технології на існуючі ринки і яким чином можна почати зміни, щоб утримати і підсилити позиції.

Впровадженню цифрової економіки як у світі, так і в Україні передувала інформаційна, яка підготувала інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру, забезпечила доступ до навчання інформаційним технологіям та впровадженню їх у всі сфери життєдіяльності (економіку, торгівлю, бізнес, управління тощо).

Основною бізнес-одиницею та бізнес-моделлю цифрової економіки є технологічні платформи, які присутні практично у всіх сферах економіки та виконують різноманітні функції. Більшість послуг, що стосуються економіки спільного використання, застосовують цифрові платформи для досягнення більш ефективного використання ресурсів, забезпечення відповідного попиту та пропозиції в значних масштабах.

Цифрові платформи – відносно нове явище, яке набуло розвитку протягом останніх десяти років.

Цифрова платформа – це складна інформаційна система, що забезпечує специфічний спосіб виконання певної функції та відкрита для використання клієнтів та партнерів, включаючи розробників додатків, мерчантів (програма для оплати послуг он-лайн) та агентів. Може використовуватися прямо чи за допомогою додатків, створених на її основі власниками чи третіми особами.

На думку фахівців Массачусетського технологічного університету, «цифрова платформа – це забезпечена високими технологіями бізнес-

модель, яка створює вартість, полегшуючи обмін між двома або більшою кількістю взаємозалежних груп учасників».

Цифрова платформа – ключовий інструмент цифрової трансформації, яка забезпечує інформаційний обмін та транзакції між великою кількістю користувачів. Це сукупність технологічних рішень (технологій), які створюють основу для функціонування спеціалізованої системи цифрової взаємодії, знижуючи вартість витрат на транзакції та нівелюючи роль посередника. При цьому учасники є незалежними один від одного [15].

Роль цифрових платформ набула глобального значення і деякі дослідники вказуючи на «революції платформ», визначають цифрову платформу як «бізнес, заснований на здійсненні створення цінностей шляхом взаємодії між зовнішніми виробниками і споживачами. Він забезпечує відкрити інфраструктуру для учасників взаємодії і встановлює для них інституційні «правила гри», тобто певні «регуляторні режими». Основне завдання платформи – об'єднувати користувачів і полегшувати обмін продуктами або соціальною валютою між ними, сприяючи створенню цінності для всіх учасників» [16].

Представники академічної науки В.І. Ляшенко та О.С. Вишневський вважають це визначення не бездоганним, оскільки воно акцентує увагу лише на бізнесовій стороні і зовнішніх аспектах. Між тим платформи носять більш універсальний характер. У рамках свого дослідження вони дали своє розуміння цифровій платформі, а саме що це – сукупність реєстрів суб'єктів і об'єктів різних комунікацій (споживачів, виробників, послуг тощо), алгоритмів їх взаємодії і сховищ даних, здійснених між ними транзакцій, яка діє онлайн. Виходячи із цього визначення, цифрову платформу слід вважати не тільки технічним інструментом, але і носієм стандартів (правил), які формують єдині норми і архітектуру комунікацій для всіх соціальних та економічних агентів [16].

Компанії, що функціонують на основі платформ, можна знайти в різних галузях світової економіки, серед них: соціальні мережі для спілкування, пошуку і встановлення ділових контактів (Facebook, LinkedIn); інтернетаукціони та роздрібні продажі (Amazon, eBay, Angie'sList); онлайніві фінансові та кадрові функції (Workday, Elance, Freelancer, WorkFusion); міський транспорт (Uber, Lyft, Sidecar, Yandex-taxi).

У рамках процесу цифровізації економіки має відбуватися зниження.

Якщо розглядати процес цифровізації з позиції поділу економіки на три сектори (первинний – сільське господарство і видобуток корисних копалин, вторинний – промислове виробництво, третинний – послуги), то принциповою відмінністю є не стільки збільшення частки третинного сектора або появи та розширення нового (цифрової економіки), а радикальне перетворення всіх трьох вже існуючих секторів. З огляду на сучасні технологічні можливості і тенденції їх розвитку може зникнути класичний поділ між зазначеними секторами. Наприклад, вже зараз технологічно можливо віддалено в smart – режимі (онлайн) обробляти сільськогосподарські угіддя, збирати врожай, виробляти промислову продукцію, робити медичні операції і надавати різноманітні послуги. Отже, відбувається цифровізація не окремих секторів економіки, а всієї економічної системи.

Можливості для використання цифрових технологій в економіці з кожним роком розширюються. Крім людей, Інтернетом сьогодні «користуються» близько 10 млрд. машин і механізмів – пристроїв, датчиків і приладів, а до 2020 року дослідниками з компанії Гартнер (Gartner) прогнозується дворазове збільшення цієї кількості [16].

Цифровізацію економіки можна охарактеризувати, як досить сталий та такий, що матиме продовження в середньо- та довгостроковій перспективі. З іншого боку, більш швидкі темпи зростання частки цифрової економіки у менш економічно розвинених країнах дозволяють стверджувати, що і для України є певні можливості для прискореної цифрової модернізації, які необхідно використати.

Спрямованість на прискорення розвитку цифрової економіки простежується й серед країн – сусідів України. Так, президент Республіки Білорусь О. Лукашенко видав декрет «Про розвиток цифрової економіки» [16].

Інші країни пострадянського простору також проводять роботу з нормативно-правового стимулювання цифрової модернізації економіки. Так, в Російській Федерації у 2017 було розроблено Програму «Цифрова економіка Російської Федерації» [16].

У Казахстані ще 2013 року була прийнята державна програма «Інформаційний Казахстан – 2020» [16], а наприкінці 2017 року постановою уряду Казахстану за № 827 від 12 грудня 2017 року затверджено Державну програму «Цифровий Казахстан» [16].

Цифрова трансформація – це революційні зміни бізнес-моделей на основі використання цифрових платформ, які призводять до радикального зростання обсягів ринку і конкурентоспроможності компаній.

Одним із фундаментальних елементів формування сучасної цифрової економіки є цифрові платформи.

Цифрова платформа – ключовий інструмент цифрової трансформації традиційних галузей і ринків, центральне поняття глобального цифрового порядку, розмежовує стратегії цифровізації (Цифрової автоматизації) і цифрової трансформації.

Цифрові платформи в контексті ключових принципів цифрової економіки з одного боку базуються на ІТ інфраструктурі, а з іншого боку, є базисом не тільки електронної комерції та електронного бізнесу, але і всього спектру комунікацій в трикутнику «бізнес – споживачі – держава». З економічної точки зору цифрова платформа – це впровадження моделі багатостороннього ринкового майданчика (multi – marketplace), де узгоджуються попит та пропозиція, оптимізуються транзакційні видатки та відбувається перехід від уніфікації до тотальної агрегації всіх можливих товарів та послуг.

Модель B2B є типовим базисом для формування цифрової платформи, яка забезпечує можливість он-лайн закупівлі товарів, послуг і робіт одним бізнесом у іншого бізнесу. Також прикладом використання цієї моделі є цифрові платформи, що забезпечують логістику, наприклад для оптимізації морських перевезень з використанням «розумних кораблів» [17].

Із початку свого заснування цифрові платформи були покликані для того, аби бути зручною у застосуванні (безкоштовною, простою) основою для розміщення в Інтернеті однотипного контенту. Нині ж платформи стали організаційною основою для розвитку електронної торгівлі та функціонування різноманітних спільнот онлайн. Цифрові платформи є проривною інновацією, яка здатна докорінно змінити структуру національного ринку, а також в ході їх використання збільшиться повнота інформації на ринку, підвищиться довіра між контрагентами через прозорість транзакцій і створиться можливість для відродження епохи вільної конкуренції.

Спираючись на вищевикладене, можна зробити висновок, що цифрові платформи є інновацією, які задають траєкторію технологічного розвитку, але щоб розвиток не зупинявся, необхідно створювати умови для якісної зміни струк-

тури технологій національної економіки, котрі будуть виступати факторами економічного розвитку та безпосередніми чинниками зростання виробництва.

У зв'язку з тим, що динамічний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, однією з яких є Інтернет, привела до виникнення віртуального простору, такі значні перетворення спричинили суттєві зміни майже в усіх сферах і внесли корективи в систему організації та здійснення комерційної діяльності. Оскільки порівняно з традиційною господарською діяльністю така ж діяльність з використанням інформаційно-комунікаційних технологій має певну специфіку, а також поява цифрових платформ була зумовлена низкою чинників, а саме: економічним піднесенням, інвестиціями в людський капітал та інформаційну інфраструктуру і підприємницькими інноваціями.

Отже, можна сказати, що цифрові платформи формують новий бізнес у віртуальному середовищі і впливають на життя громадян у всьому світі, що було відправною точкою для розвитку нової форми організації підприємницької діяльності і стає домінуючою тенденцією в цифровій економіці.

Завдяки цифровізації в Україні були розкриті питання щодо створення нового нормативно-правового середовища, яке забезпечувало сприятливий правовий режим для виникнення і розвитку сучасних технологій, а також здійснення економічної діяльності, пов'язаної з їх використанням таких інформаційних технологій як цифрові платформи. Проте для того щоб створити дієву нормативно-правову базу, яка буде регулювати відносини в цифровій епосі, необхідно в теоретичному аспекті сформулювати понятійний апарат, а також внести уточнення кожного компонента права, а в практичному – внести відповідні зміни та поправки як в окремі нормативно-правові акти, так і в базові галузеві закони.

Останнім залишається питання щодо ідентифікації та детермінації цифрових платформ на законодавчому рівні в Україні, оскільки в жодному нормативно-правовому акті відсутнє комплексне правове регулювання питання впровадження цих платформ в економіку і загальнодержавної стратегічної програми щодо концепції їх функціонування. Крім того, на даний час нормативно не визначено ані поняття, ані складові, ані напрями їх розвитку, що і породжує різні думки та підходи до розуміння такого явища, як цифрові платформи.

У зв'язку з тим, що чинна нормативна база формувалась в часи домінування індустріального способу виробництва, а не цифрового, можна зробити висновок в тому, що впровадження сучасних цифрових та інформаційних технологій стримується відсутністю адекватного нормативно-правового поля та інститутів.

На підставі цього нормативна база потребує удосконалення, а саме треба усунути окремі недоліки щодо нормативно-правового регулювання господарської діяльності підприємств, що працюють у віртуальній галузі на Україні.

Конституцією України (ст. 42) визначено право кожного на здійснення підприємницької діяльності, що не заборонено чинним законодавством. Підприємницька діяльність здійснюється на умовах конкуренції, яка знаходиться під захистом держави. Крім захисту інтересів підприємців, держава забезпечує захист прав споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт.

Крім того, під господарською діяльністю у Господарському кодексі України розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [18 ГК].

Відповідно до ст. 263 ГК України господарсько-торгівельною є діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг [18 ГК].

Цифрові платформи відіграють дуже важливу роль в електронній комерції, оскільки за допомогою них відбувається зв'язок між замовником та постачальником, але яким чином регулювати відносини між ними, немає однозначної відповіді.

У даному дослідженні вже була розкрита цифрова платформа B2B, відповідно до якої знижується транзакційні витрати і асиметрія інформації ринку, що сприяє розвитку конкуренції. Крім того, можна вказати на те, що цифрові платформи поділяються залежно від учасників та їх взаємин.

Класифікація цифрових платформ представлена нижче:

B2C – ці платформи діють за логікою Інтернет-магазину;

B2G – ці платформи використовується для здійснення державних закупівель;

C2C – представлена платформами спільного споживання, а також продажем товарів споживачами один одному;

G2C – платформи взаємодії між державними організаціями і фізичними особами, наприклад, для онлайн-сплати податків або отримання інформації у вигляді довідок з державних реєстрів;

C2B – передбачає створення цінності з боку клієнтів для бізнесу;

G2G – передбачає комунікацію між державними закладами та часто реалізується в контексті електронного уряду;

C2G – передбачає взаємодію домогосподарств з органами державної влади, наприклад, для отримання інформації про ставлення до тих чи інших ініціатив (наприклад, платформи для подачі електронних петицій).

G2B – ці платформи використовуються для надання державних послуг для бізнесу (збирання податків, видача дозвільних документів та різної інформації тощо) [16].

Розглянувши цифрові платформи, можна зробити висновок, що в даному випадку Закон України «Про електронну комерцію» не повною мірою розкриває діяльність цих суб'єктів, котрі працюють на електронному середовищі, у зв'язку з чим у даному контексті потребує удосконалення.

Крім того, хочеться в цьому дослідженні звернути увагу на те, що основним джерелом, за допомогою якого визначаються основні засади господарювання в Україні і регулюються господарські відносини, які виникають у процесі організації та здійсненні господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання, виступає Господарський кодекс України, прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 № 436 – IV.

Господарський кодекс України встановлює відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності. Його головна мета полягає в забезпеченні зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвитку підприємництва і на цій основі підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальної спрямованості відповідно до вимог Конституції України, утвердження суспільного господарського порядку в економічній системі України, сприяння гармонізації її з іншими економічними системами.

Україна, підписавши Угоду про асоціацію з ЄС, визначилася з моделлю інституційного регулювання у сфері електронної торгівлі, обравши європейський варіант. Тепер держава має вжити заходів щодо легалізації електронної торгівлі та її перетворення на один з «локомотивів» економіки [19, с. 81].

Аналіз законодавчої бази показав, що на даний час відбувається певна інституційна забезпеченість розвитку цифрової (інформаційної) економіки, яка відповідає окремим глобальним та європейським трендам, а головне – фокус спрямований на реалізацію власних вітчизняних пріоритетів у контексті євроінтеграційних намірів та зобов'язань перед ЄС.

Суттєва підтримка розвитку цифрової економіки, а відтак і цифрових платформ в Україні розпочалась з 2018 р., коли уряд схвалив Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердив план заходів щодо її реалізації [1].

Основними завданнями держави на шляху до цифровізації країни є корегування вад ринкових механізмів, подолання інституційних та законодавчих бар'єрів, започаткування проектів цифрових трансформацій національного рівня та залучення відповідних інвестицій, стимулювання розвитку цифрових інфраструктур, формування потреб у використанні цифрових технологій громадянами та розвитку відповідних цифрових компетенцій, створення відповідних стимулів та мотивацій для підтримки цифрового підприємництва та цифрової економіки [1].

У Концепції велику увагу приділено «цифровим державним платформам», під якими розуміють концепцію утворення державних органів, орієнтованих на одночасне поліпшення якості послуг, оптимізацію кількості державних службовців та зменшення витрат.

Але зміст даної концепції потребує суттєвого удосконалення в частині уточнення поняття підприємницьких цифрових платформ відповідно до практики розвитку цифрових платформ у світі та ЄС. Зокрема, в даному документі повинні міститися напрями регулювання діяльності цифрових платформ, які таким чином мінімізують негативні наслідки цифрової монополії та будуть сприяти формуванню платформової кооперації.

На даний час у законодавстві відсутні чіткі визначення механізмів державного регулювання щодо сфери інформатизації, а відтак доцільно буде розробити та прийняти окремий законодавчий акт, який чітко би визначав меха-

нізми щодо державного регулювання сфери інформатизації з урахуванням міжнародного та європейського досвіду.

За останнє десятиріччя в Україні ухвалено низку законів та нормативних актів, а саме: закони «Про електронну комерцію», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про електронні довірчі послуги» та ін.), які регулюють відносини в цій сфері та закріплюють відповідні поняття, проте потребує вирішення проблема уніфікації термінів, притаманних цифровій економіці.

Нормативно-правову базу побудовано на принципах інформаційної відкритості та свободи, гарантованості інформаційної безпеки особистості, суспільства, держави згідно Конституції України. Законодавство регулює суперечності між потребами особи, суспільства та держави в розширенні вільного обміну інформацією й окремими обмеженнями на її поширення.

Розвиток суспільних відносин став вимогою в цілому щодо розроблення, вдосконалення та оновлення нормативно-правової бази України, створення спеціальних юридичних норм та правил регулювання сфери інформаційних правовідносин.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що удосконалення законодавства в цій сфері з точки зору змісту, форми, системи та адаптації до світових стандартів з урахуванням власних надбань може створити більш досконале нормативно-правове регулювання відносин щодо цифрової економіки.

Висновки. Таким чином, цифрові платформи можна розглядати як вид господарської діяльності, які є базисом не тільки електронної комерції та електронного бізнесу, але і всього спектру комунікацій в трикутнику «бізнес – споживачі – держава».

Крім того, розглянуті особливості розвитку цифрової платформи, а також у ході дослідження було виявлено, яким чином функціонують цифрові платформи на основі економіки спільного споживання та комерційних платформ та як вони формують новий економічний ландшафт цифрової економіки. Оцінка світового та європейського досвіду з діяльності цифрових платформ засвідчила доцільність покращення державного регулювання щодо розвитку таких форм для всіх його учасників з метою запобігання монополізму та тіньовій діяльності, неконтрольованих поглинань та деформації конкурентного середовища на глобальному цифровому ринку.

Незважаючи на численність нормативно-правових актів щодо ведення бізнесу в електронному середовищі, ці всі вищевказані акти на державному рівні потребують детальної законодавчої регламентації щодо особливостей ведення господарської діяльності в електронному середовищі, проблеми передачі та захисту конфіденційної інформації, розрахунків різними видами грошових коштів; оподаткування, а саме, щодо узагальнення, систематизування та визначення основних елементів електронного бізнесу та сприяння гармонізації законодавства України з законодавством ЄС.

Для України розвиток процесів цифровізації набуває додаткового значення, оскільки надає реальні перспективи для модернізації економіки, покращення її виробничо-технологічної структури, забезпечення участі у новій глобальній економіці та подолання на цій основі сучасного кризового стану.

Безсумнівно, електронна торгівля в Україні розвивається швидкими темпами і у майбутньому, із значною вірогідністю, досягне середньосвітових показників. У межах цього дослідження визначено, що подальший розвиток електронної торгівлі в Україні потребує: державної підтримки щодо вдосконалення нормативної бази із її правового регулювання у законодавстві України, подальшого розвитку її правового регулювання в спеціальних законах, внесення відповідних змін до чинного законодавства щодо електронного обміну даними, укладання угод в електронній формі – це питання, які потребують подальшого вирішення. Адже створення режиму максимального правового сприяння розвитку цієї сфери – це фундамент для успішної конкуренції українських суб'єктів на світовому ринку.

Також потрібно максимально гармонізувати законодавчу базу України з європейською, щоб не виникало непорозумінь під час здійснення електронної торгівлі.

Отже, для активного розвитку електронної торгівлі в Україні необхідна державна підтримка та вдосконалення нормативної бази, яка регулює питання електронної торгівлі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p/page>.

2. Documents.worldbank.org. (2016). Цифровые дивиденды. Доклад о мировом развитии 2016. URL : <http://documents.worldbank.org/curated/en/224721467988878739/pdf/102724-WDR-WDR2016Overview-RUSSIAN-WebRes-Box-394840B-OUO-9.pdf>.

3. URL : <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrialrevolution-what-it-means-and-how-to-respond/>.

4. Manyika J. The internet of things: mapping the value beyond the hype / J. Manyika, M. Chui, Bisson P. et al. / McKinsey Global Institute. McKinsey&Company, 2015. 131 p.

5. URL : <http://www.pwc.com/mt/en/publications/assets/the-newdigitaleconomy.pdf>.

6. Digitizing Europe. Why northern european frontrunners must drive digitization of the EU economy / Emanuelle Alm, Niclas Colliander, Filiep Deforche et al; The Boston Consulting Group. Stockholm: BCG, 2016. 37 p. (p. 7).

7. Вінник О.М. Регулювання відносин у сфері цифрової економіки: проблеми термінології. *Підприємництво, господарство, право*. № 11. 2017. С. 163–166.

8. Кузьміна М.М. Правове регулювання захисту прав споживачів в Інтернет-торгівлі. *Право та інновації*. 2014. № 3(7). С. 36–42.

9. Асадчев Ю. Ринок електронної комерції в Україні: поточний стан та перспективи розвитку, проблеми правового регулювання. URL : <http://lexliga.com/ua/novosti/rinok-elektronnoikomerczi>.

10. Mind the Gaps. Economical Aspects in the Legal Thinking: monograph / by editing T. Bekrycht, B. Wojciechowski, S. Glibko. Lodz : Uniwersytetu Lodzkiego, 2018. 243 p.

11. Веретюк С.М., Пілінський В.В. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні. *Наукові записки Українського науково-дослідного інституту зв'язку*. 2016. № 2(42). Ст. 51–58.

12. Апалькова В.В. Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи для України. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2015. Вип. 4. С. 9–18. Серія «Менеджмент інновацій».

13. Tapscott D. The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. New York : McGraw-Hill, 1995. 342 p.

14. Oxford Living Dictionaries. URL : https://en.oxforddictionaries.com/definition/digital_economy.

15. Січкаренко К.О. Цифрові Платформи: Підходи до класифікації та визначення ролі в економічному розвитку. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2018. Вип. 35. Ст. 28–32.

16. Ляшенко В.І. Вишневський О.С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку : монографія. 2018. 31 с.

17. Roberson C. Get onboard the «smart ship» – innovation and disruption in the ocean freight market. URL:<http://www.tradeready.ca/2016/trade-takeaways/get-onboardsmart-ship-innovation-disruption-ocean-freight-market/>.

18. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. Офіційний портал Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

19. Плєскач В.Л., Затонацька Т.Г., Олексюк Л.В. Проблеми розвитку електронної комерції в Україні. *Економіка України*. 2017. № 11. С. 73–84.

REFERENCES:

1. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoy ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018-2020 roky ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 sichnia 2018 r. № 67-r. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-r/page>.

2. Digital dividends. World Development Report 2016. Review [online] at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/224721467988878739/pdf/102724-WDR-WDR2016Overview-RUSSIAN-WebRes-Box-394840B-OUO-9.pdf> [Accessed 8 Aug. 2017].

3. <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrialrevolution-what-it-means-and-how-to-respond/>

4. Manyika J. The internet of things: mapping the value beyond the hype / J. Manyika, M. Chui, Bisson P. et al. // McKinsey Global Institute. – McKinsey&Company, 2015. – 131 p.

5. <http://www.pwc.com/mt/en/publications/assets/the-newdigitaleconomy.pdf>.

6. Digitizing Europe. Why northern european frontrunners must drive digitization of the EU economy / Emanuelle Alm, Niclas Colliander, Filiep Deforche et al; The Boston Consulting Group. – Stockholm: BCG, 2016. – 37 p. (p. 7)

7. Vinnyk O. M. Rehuliuвання vidnosyn u sferi tsyfrovoy ekonomiky: problemy terminolohii. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo, pravo*. № 11. 2017. S. 163–166.

8. Kuzmina M. M. Pravove rehuliuвання zakhystu prav spozhyvachiv v Internet-torhivli. *Pravo ta innovatsii*. 2014. № 3(7). S. 36–42.

9. Asadchev Yu. Rynok elektronnoi komertsii v Ukraini: potochnyi stan ta perspektyvy rozvytku, problemy pravovoho rehuliuвання. URL: <http://lexliga.com/ua/novosti/rinok-elektronnoikomerczi>.

10. Mind the Gaps. Economical Aspects in the Legal Thinking: monograph / by editing T. Bekrycht, B. Wojciechowski, S. Glibko. Lodz: Uniwersytetu Lodzkiego, 2018. 243 p.

11. Veretiuk S. M., Pilinskyi V. V. Vyznachennia priorytetnykh napriamkiv rozvytku tsyfrovoy ekonomiky v Ukraini. *Naukovi zapysky Ukrainського naukovo-doslidnogo instytutu zviazku*. 2016. № 2(42). St. 51–58.

12. Apalkova V. V. Kontseptsiiia rozvytku tsyfrovoy ekonomiky v Yevrosouizi ta perspektyvy dlia Ukrainy. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*. 2015. Vyp. 4. S. 9–18. Seriiia «Menedzhment innovatsii».

13. Tapscott D. The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. New York: McGraw-Hill, 1995. 342p

14. Oxford Living Dictionaries. URL: https://en.oxforddictionaries.com/definition/digital_economy

15. Sichkarenko K.O. Tsyfrovii Platformy: Pidkhody do klasyfikatsii ta vyznachennia roli v ekonomichnomu rozvytku. *Naukovi zhurnal «Prychornomorski ekonomichni studii»*. 2018 Vyp. 35. St. 28-32.

16. Liashenko V.I. Vyshnevskiy O.S. (2018) Tsyfrova modernizatsiia ekonomiky Ukrainy yak mozhlyvist proryvnoho rozvytku : Monohrafiia. 31 s.

17. Roberson C. Get onboard the «smart ship» – innovation and disruption in the ocean freight market [Electronic resource] / Roberson C. Mode of access: <http://www.tradeready.ca/2016/trade-takeaways/get-onboardsmart-ship-innovation-disruption-ocean-freight-market>.

18. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 436-IV. Ofitsiyniy portal Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

19. Pleskach V.L., Zatonatska T. H., Oleksiuk L. V. Problemy rozvytku elektronnoi komertsii v Ukraini. *Ekonomika Ukrainy*. 2017. № 11. S. 73-84.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2021